

POLITYKA MIEJSKA – WYZWANIA, DOŚWIADCZENIA,
INSPIRACJE

Warszawa, 25-26 czerwca 2013 r.

**Amorficzny rozwój przestrzeni
podmiejskiej. Społeczno-
gospodarcze konsekwencje oraz
metody przeciwdziałania**

Michał Kudłacz, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

PLAN PREZENTACJI

- 1. Przedstawienie podstawowych założeń, hipotezy oraz celu badawczego.**
- 2. Charakterystyka „urban sprawl”.**
- 3. „Urban sprawl” – przyczyny i skutki.**
- 4. Dysfunkcje amorficznego rozrostu miast czy też „smart sprawl”?**

Założenia badawcze

• Przesłanki literaturowe do przeprowadzenia analizy:

1. **Cost of sprawl (2012), American urban sprawl (1998).**
2. ***Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce (2013) – J. Hausner – analiza polskiego systemu administracji publicznej i konsekwencji dla funkcjonowania miast.***

Cele i hipotezy do analizy

Cel analizy:

Analiza rozwoju stref podmiejskich ośrodków metropolitalnych w Polsce.

Przegląd narzędzi zarządzania publicznego w miastach i wynikający z tego kierunek, siła i zasięg interakcji miastordzeń i otoczenie.

Hipoteza badawcza:

- Polskie metropolie nie potrafią utrzymać zgromadzonego potencjału i „oddają” go funkcjonalnemu otoczeniu.

Czym jest amorficzny rozrost przestrzeni?

Urban sprawl dotyczy niekontrolowanego przez władze ośrodka metropolitalnego odpływu potencjału z miasta-rdzenia do otoczenia, które w sensie administracyjnym do miasta nie należy. Jest to zjawisko negatywne z punktu widzenia władz metropolii, osłabiające potencjał jakościowy, w tym finansowy ośrodka.

„Światło do nieba” nie jest punktem a rozproszonym pociągłym lub kulistym kształtem.

Co wywołuje amorficzny rozwój przestrzeni?

Urban sprawl dotyczy przede wszystkim dwóch podstawowych grup społecznych, które w teorii, na podstawie różnych motywów decydują się zagospodarować peryferia metropolii:

- Bogaci mieszkańcy miasta poszukujący ciszy i spokoju.
- Młodzi mieszkańcy metropolii na dorobku poszukujący mieszkania „na kredyt”.
- Przybywający z obszarów niezurbanizowanych, pragnący korzystać z zasobów metropolii.
- Przedsiębiorcy poszukujący szans na obniżenie kosztów funkcjonowania.
- Przedsiębiorcy poszukujący dużych terenów pod inwestycje (np. fabryki, hipermarkety).
- Przedsiębiorstwa korzystające w większości z zewnętrznych rynków zbytu.

Wybrane przyczyny urban sprawl (1)

- 1. Globalizująca się przestrzeń metropolitalna: mobilność potencjału,**
- 2. Racjonalność działań wynikająca z globalnego kryzysu finansowego.**
- 3. „Narcystyczna” polityka rozwoju i mało kreatywne zarządzanie rozwojem miast.**

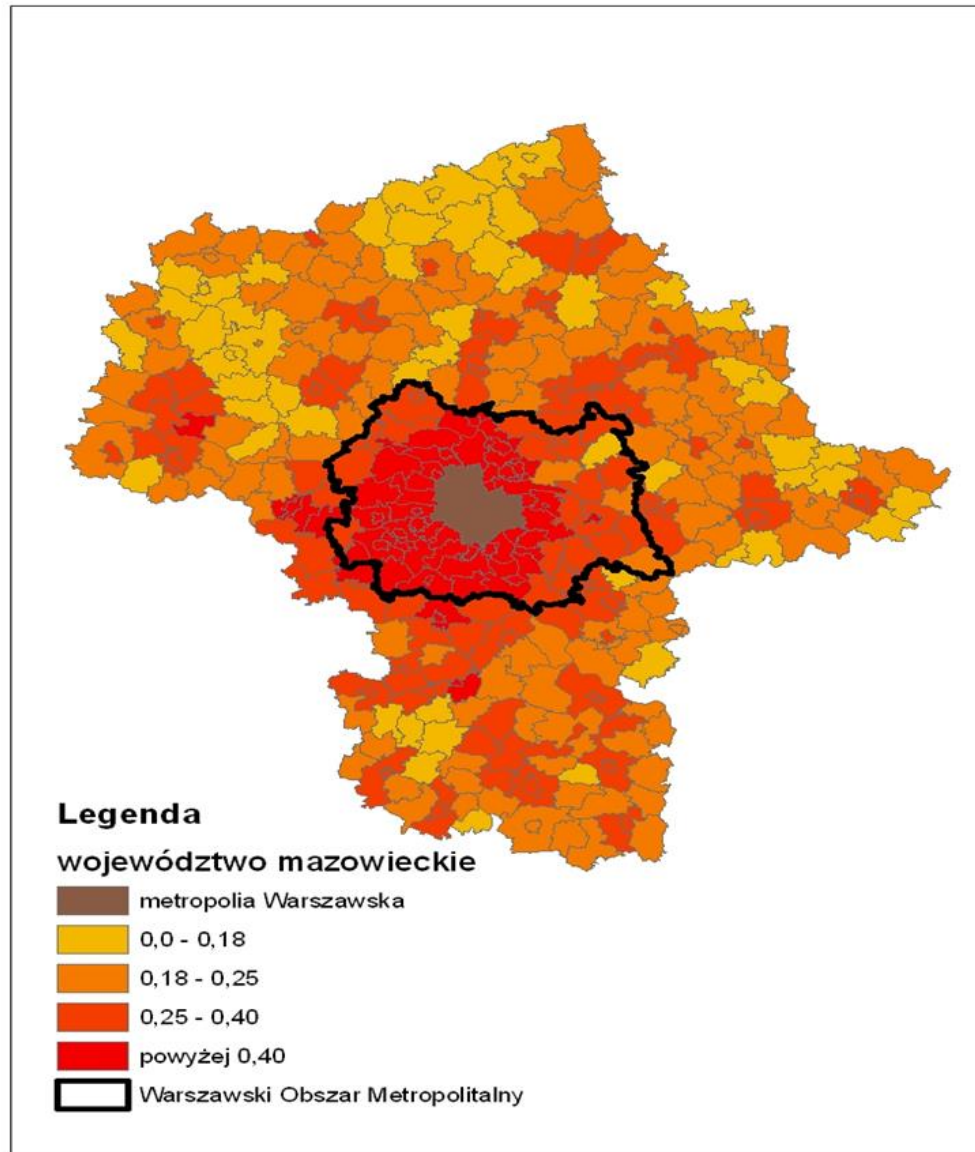
Wybrane przyczyny urban sprawl (2)

4. Chaos przestrzenny i brak dobrych ram prawnych (lekceważenie spraw przestrzennych) dla planowania przestrzennego – zabudowa rozproszona. „Polityka deweloperska”, brak obowiązku posiadania mpzp.

5. Poczucie anonimowości w „blokowiskach”, brak poczucia przynależności i odpowiedzialności za swoje sąsiedztwo.

6. Autokratyczny sposób sprawowania władzy -> niedostatki demokracji, dominacja władzy wykonawczej.

Map 1. Influence of metropolis into regional environment – Warsaw and Mazowieckie voivodship

System administracji publicznej – miasta (1)

Raport Hausnera pokazuje wiele luk i sprzeczności w prawie określającym funkcjonowanie samorządów w Polsce, jak np. m.in.:

- A. Brak ogólnokrajowych standardów wykonywania usług publicznych.
- B. Myślenie o rozwoju swoich terytoriów w sposób bardzo tradycyjny i zachowawczy, co prowadzi do nierozpoznania i niewykorzystania własnych zasobów.
- C. Samodzielność finansowa miast została bardzo ograniczona (dochody własne zostały zredukowane przez „janosikowe”, spadek wpływów z dochodów własnych, kapitałochłonne zadania własne: np. edukacja w Krakowie 40% budżetu - 2012).

System administracji publicznej – miasta (2)

- D. Ogromne rozpiętości w kosztach usług komunalnych.
- E. Tworzenie planów rozwoju w sposób „gabinetowy”.
- F. Brak mechanizmów koordynacji planowania społeczno-gospodarczego, przestrzennego i finansowego.
- G. Brak możliwości oparcia w pełni polityki rozwoju o zasadę samodzielności -> możliwości stanowienia aktów prawa miejscowego.
- H. Administracja publiczna stworzyła nadpodaż terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową - jeśli porówna się powyższe liczby z obrotami na rynku działek budowlanych w 2010 r. to spodziewany czas sprzedaży zasobów (podaż - popyt) wyniesie dla terenów budowlanych przewidzianych w planach miejscowych - 911 lat, natomiast w studiach - 3278 lat /I. Zachariasz, 2013/.

Skutki amorficznego rozrostu – cost of sprawl (1)

Amorficzny rozrost miasta powoduje powstawanie i umacnianie się rozmaitych dysfunkcji, przestrzennych, ekonomicznych i społecznych. Są one nawzajem powiązane i tworzą samowzmacniające się syndromy niekorzystnych cech charakteryzujących całości społeczno-przestrzenne. Mogą wywoływać zjawiska maldevelopment (złego, ułomnego rozwoju), we wszystkich trzech zakresach (gospodarce, życiu społecznym, przestrzeni zurbanizowanej)

- Finansowe (PIT, CIT),
- Odpływ kapitału ludzkiego (np. Budapeszt-Debreczyn, Kraków-Niepołomice).
- Potrzeba budowy infrastruktury dla „nowych” (np. wyspecjalizowana służba zdrowia, szkolnictwo, usługi komunalne, infrastruktura drogowa -> społeczeństwo żyje wygodniej choć dłużej dojeżdża do pracy).
- Dysfunkcje związane z procesami budowania tożsamości lokalnej – zanikanie spójnych „ram odniesienia” społeczności, brak (utrata) przestrzeni (miejsc) zdefiniowanych jako wspólne .

Skutki amorficznego rozrostu – cost of sprawl (2)

- Dysfunkcje dotyczące więzi społecznych (a w konsekwencji kształtowania i podtrzymywania kapitału społecznego).
- Dysfunkcje odnoszące się do budowania i rozwijania poczucia obywatelskości. Chodzi o współodpowiedzialność za miasto, rozwijanie postaw współpracy i współdziałania. Dotyczy to także konieczności myślenia perspektywnego, nie ograniczonego do skali jednej generacji
- Powstawanie obszarów konfliktogennych w sytuacji nakładających się na siebie rozmaitych koncepcji i sprzecznych interesów. Brak „mediatorów”, profesjonalistów w zakresie planowania przestrzennego, cieszących się zaufaniem społecznym
- Narastający chaos przestrzenny. Wszechobecne centra handlowe i drogie apartamenty, blokowiska i ludzie poszukujący „domku z ogródkiem”.

Wnioski końcowe (1)

1. „Urban sprawl” to efekt nierynkowego działania władz miast.
2. Istotnym elementem jest umiejętność koordynacji planowania społeczno-gospodarczego, przestrzennego i finansowego.
3. Mamy do czynienia z systemem naczyń połączonych: motorem rozwoju lokalnego jest przedsiębiorczość. Warunkami do jej rozwoju są zasoby ludzkie i kulturowe, infrastruktura o odpowiednim dopasowaniu i jakości, podaż wiedzy i innowacji, jakość usług publicznych, środowisko naturalne, przestrzeń, jak również stan finansów publicznych.

Wnioski końcowe (2)

4. Przedsiębiorstwa potrzebują przestrzeni albo dostępu do węzłów komunikacyjnych. To nie kwestia prestiżu tylko biznesowej opłacalności.
5. Zdarza się, że jakość usług publicznych w gminach wiejskich jest wyższa niż w ośrodkach metropolitalnych.
6. Można sobie wyobrazić również pozytywne efekty „urban sprawl”, jak choćby szybki, ożywiony rozwój nieużytków: terenów podmiejskich będących w praktyce bez wyraźnie wykształconego profilu. Potrzeba wprowadzania szybkich przekształceń funkcjonalnych będzie sprzyjać dynamicznemu rozwojowi otoczenia metropolii.
7. „Smart sprawl” wyzwaniem dla władz regionalnych, choć stoi to w sprzeczności z interesami władz ośrodków metropolitalnych.

michal.kudlacz@uek.krakow.pl

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ 😊